

"מאת סופרנו המיוחד ש. פרס"

או: שמונה (עתונים) בעקבות (קונגרס) אחד

מרדכי נאור

סקר משווה, העוקב אחר הדרך בה טיפלו שמונה עתונים בארץ ב"קונגרס המאבק" שנערך בבזל, בסוף 1946, ועומד על הישגיהם וכישלונותיהם העתונאים.

מטרת הסקר היתה לבדוק את התייחסותה של העתונות היהודית (היומית) בארץ ישראל לקונגרס הציוני, שהתכנס בבזל לאחר מלחמת העולם השנייה, בעיצומה של תקופת "המאבק" בארץ. כן נבדקו גם מקורות המידע של העתונים והיקף המאמץ האנושי שהם היו מוכנים להשקיע, על מנת שיהיה בידיהם מידע רחב ככל האפשר על הקונגרס.

הסקר הקיף שמונה עתונים יומיים — "הארץ", "דבר", "הבוקר", "הצופה", "המשקף", "משמר", "חדשות הערב", ו"ידיעות אחרונות", שנבדקו לגבי ימי הקונגרס, 9-25 בדצמבר 1946 ואף ארבעה ימים לאחר מכן, בעת שהוועד הפועל הציוני המשיך בדיוניו, כדי לבחור הנהלה חדשה להסתדרות הציונית, דבר שלא עלה בידי הקונגרס לעשות, בשל חילוקי דעות בין המפלגות.

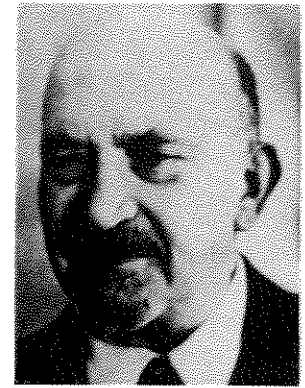
הקונגרס הציוני הכ"ב העסיק מאד את העתונות הארץ-ישראלית, אך בסקר עצמו נבדקו רק שלושה מתוך מספר רב יותר של תחומים רלוונטיים: סיקור חדשות הקונגרס בעמודי א', מאמרי מערכת וכתבות רקע או "צבע" מאחורי הקלעים בקונגרס.

הרכב הקונגרס ונושאי המרכזיים

לפני שניגש לממצאי הסקר המשווה, מן הראוי לעמוד על שתי נקודות. ראשית, הרכבו של

זמיות מרכזיות בקונגרס ה"ב"

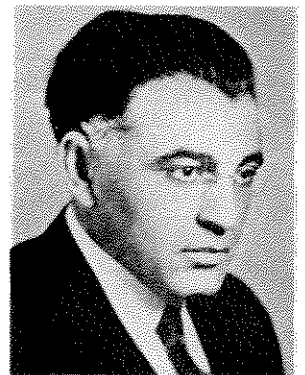
חיים וייצמן

דוד בן גוריון

משה שרתוק

אבא הלל סילבר

הקונגרס האמור. בניגוד לקונגרסים הקודמים, שהתכנסו בשנות ה-30 (עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה) היתה הפעם "המפה הפוליטית" מפוצלת באגפה השמאלי ומאוחדת (לפחות לכאורה) באגפה המרכזי-ימני. מתוך 383 צירים היו למפלגות הפועלים 151, אלא שאלה התחלקו בין שלוש מפלגות: האיחוד העולמי (התנועה העולמית של מפא"י) — 105, השומר הצעיר — 25, אחדות העבודה — 21. הציונים-הכלליים הופיעו הפעם במלוכד עם 130 צירים והיוו את הסיעה הגדולה ביותר בקונגרס, אך בקירבם התרוצצו שתי מגמות, של קיצונים ומתונים, של "ימניים" ו"מרכזיים", בנוסח הישן של הצ"כ א' וב' של הקונגרסים הקודמים. שאר 102 המנדטים התחלקו בין שתי מפלגות — המזרחי (60) והרוויזיוניסטים (42), שלראשונה אחרי שנים רבות חזרו להשתתף בקונגרס.

לית מאן דפליג שהיה זה קונגרס גורלי. הוא התכנס לאחר הפסקה של יותר משבע שנים ולאחר השואה האיומה, שהיתה מנת-חלקו של העם היהודי במלחמת העולם השנייה. אולם לא רק העבר הטיל צל כבר על הקונגרס. אף העתיד נראה מסוכך ומעורפל. בארץ ישראל התנהל מאבק קשה ואלים של היהודים נגד הבריטים; במהלך אותה שנה (1946) הועלו כמה תוכניות לפתרון בעיית ארץ ישראל, ביניהן התוכנית הבריטית-אמריקנית הידועה בכינויה "תוכנית מוריסון גריידי", שנדחתה מכל וכל על ידי היהודים; וכן אפשרות של הקמת מדינה יהודית בחלק מארץ ישראל, תוכנית שפילגה את התנועה הציונית. נוסף לכך עמדו על הפרק כוונתה של בריטניה לערוך בלונדון ועידה משולשת (בריטית-ערבית-יהודית) בשאלת ארץ ישראל, וכן המשך נשיאותו של פרופ' חיים וייצמן כנשיא ההסתדרות הציונית.

לאור בעיות וסוגיות אלו היו נושאי העיקריים של הקונגרס הציוני הכ"ב, כדלהלן:

א. אקטיביזם בארץ ישראל (האם להתמיד במדיניות "המאבק" נגד הבריטים).

ב. חלוקה או שלמות הארץ.

ג. הליכה ללונדון (האם לקבל את הצעת הבריטים להשתתף בוועידה).

ד. בחירתו של וייצמן לנשיא.

במהלך הקונגרס נוצר קשר בלתי נפרד בין הנושאים השלישי והרביעי, כאשר וייצמן, שתמך בהליכה ללונדון, היתנה את בחירתו בהחלטה חיובית של הקונגרס ביחס להשתתפות בוועידת לונדון. כאשר הקונגרס קיבל החלטה שלילית, ברוב לא גדול (171 נגד 154), פרש וייצמן מדיוניו, וכתוצאה מכך לא נבחר לנשיא (אם כי בחירתו זו לא היתה מובטחת כלל ועיקר בשל התנגדות חלק גדול מן הצירים).

היקף הסיקור העתונאי

כבואנו לעסוק בסיקור העתונאי של הקונגרס, מן הראוי לבדוק, בראש וראשונה, מה היו העתונים מוכנים להשקיע על מנת שיהיה בידיהם חומר רב, מגוון, ומקורי. מן הפירוט הבא יתברר לנו, כי היו בעניין הברלים מעוררי-עניין בין העתונים השונים.

הארץ — העתון הקדיש תשומת לב מרובה לקונגרס ולדיוניו. שלושה כתבים ליוו את הדיונים — משה מדזיני, ד"ר רוברט ולטש ופ. לנדר. כן נעזר העתון בסוכנויות הידיעות.

דבר — הסיקור של עתון זה לקה בחסר. היה שימוש רב בידיעות שהעבירו הסוכנויות (סט"א, "פלקור", רויטר) ומעט ידיעות שהעבירו כתבים של העיתון. בתחילה סייע ל"דבר" כתב (למעשה מנהל) "פלקור" יוסף רגב (גרביצקי), ששלח לעתון ידיעות מיוחדות. מאוחר יותר הצטרפה אליו ברכה חבס, אלא שהיא דיווחה לרוב באיחור ויותר מאוחר הקלעים. רשימות שלח גם חיים שורר.

הבוקר — עתון זה שיגר לבול שלושה כתבים: שמואל סביסלוצקי, ש. גולדשמידט והרצל רוזנבלום, ששלחו חומר רב ומגוון מלפני הקלעים ומאחוריהם. הוא נעזר גם בסוכנויות הידיעות.

הצופה — הדיווח בעתון זה התבסס יותר על הסוכנויות ופחות על כתבים משלו: הכתב הקבוע משה בראוור, סופר מיוחד בשם א. הנדלר ודיווחים מאוחרים (לאחר 10-15 יום) בנוסח של "כתבות צבע". מחברן היה שבתאי דניאל ("דנוש").

אלא ב"קוצר המשיג", דהיינו ברפיון שאפיון את העתון באותה תקופה.

הבוקר - עתון זה החל את הסיקור שלו בצורה מאופקת ועניינית, אף שלא הסתיר את קשריו לציונים הכלליים, אך ככל שעברו הימים אימץ קו עוקצני ותוקפני, בעיקר כלפי וייצמן ומפא"י.

הצופה - בדרך כלל ענייני וסולידרי. מדיגש, כמצופה, את דעות המזרחי. לקראת סוף הקונגרס והרכבת ההנהלה, ניכרת בו עצבנות, ומובאות, זו בצד זו, דעות וידיעות של האגף המתון יותר (הרב פישמן) והאגף הקיצוני (הרב ברלין).

המשקיף - כל העת אופוזיציוני ועוקצני. הדבר הולך ומחריף לקראת סוף הקונגרס. דוגמא לכותרת, שכמותה לא הופיעה בשום

עתונאית ראוי עיתון זה ועורכוכתבו למקום הראשון בסיקור הקונגרס.

דעות וידיעות

אחד הנושאים שנבדקו היה: האם השפיעו הגופים או המפלגות שעמדו מאחורי העתונים על הדיווח, ובאילו מידה היה שירכוב של דעות בתוך הידיעות?

הארץ - התגלה כעתון האובייקטיבי ביותר. הובאו בו ידיעות ודברי פרשנות לגבי כל המפלגות, אם כי בכל הקשור לווייצמן ולתוכנית החלוקה נתגלתה תמיכה בלתי מסויגת.

דבר - לאור הידיעות שהופיעו, העתון ההוגן ביותר, אך גם המשעמם ביותר. להלן נסכיר, שהסיבה לכך היתה טמונה לא במגמה כלשהי

המשקיף - הביטאון הרוויזיוניסטי, שלא היה מן העתונים הגדולים, שלח צוות גדול למדי לבול: שני כתבים, ד"ר יעקב רובין ומשה ז"ק, דיווחו בהרחבה על הדיונים והביאו דברי פרשנות. אליהם הצטרף בכתבות רקע אייזיק רמבה וכתב נוסף שחתם ל. אב.

משמר - עתון השומר הצעיר הסתמך במידה רבה על סוכנויות הידיעות וכן על "משרד 'משמר' בקונגרס", גוף אנונימי שלא הזכיר שמות. במאוחר הובאו כתבות רקע של יוסף ימבור.

חדשות הערב - היה הצעיר בין כל העתונים דאז. הוא החל להופיע רק באביב 1946, ונחשב - אם כי לא רשמית - כביטאון מפא"י. בגיליון ה-6.12.1946 (ימים מספר לפני פתיחת הקונגרס) בישרה מודעה גדולה כי העתון ישגר לקונגרס משלחת נכבדה בת 7 כתבים וסופרים - י. קלינוב, א. ליבנשטיין, י. רגב, א.ש. יוריס, מ. ניישטט, ש. פרסקי, א. לולו "ואחרים". בפועל היו "חדשות הערב" שני "סופרים מיוחדים" - י. ורגובסקי וש. פרסקי. מאחורי השם ורגובסקי התחבא, ככל הנראה, יוסף רגב-גרביצקי (ובגיליון מה-15.12.1946 הוא אף מופיע בשם זה); ש. פרסקי מוכר יותר כשמעון פרס, בימים ההם חבר "המשמרת הצעירה" של מפא"י. שאר השמות המובטחים השתתפו באופן חלקי בלבד, ב"כתבות צבע", או ששמם נפקד לחלוטין. לאור האמור לעיל נראה, שהעתון לא שלח כתב מיוחד כלשהו, אלא נעזר בשליחי מפא"י לקונגרס, ובראשם פרס, וכן בשירותיו הטובים של י. רגב.

ידיעות אחרונות - לעתון זה היה רק כתב אחד בקונגרס - עורכו, ד"ר עזריאל קרליבך. נכון שהפורמט הקטן של העתון (לרוב הוא הופיע רק בשני עמודים, אף הם כמחצית הגודל של עתון בוקר), לא איפשר הבאת חומר רב, אך ד"ר קרליבך הפליא לעשות בידיעות, בכתבות ודברי פרשנות, שרובם נשלחו כמברקים - דבר שהיה חידוש מופלג בימים ההם. לגבי רוב העתונים, הכמות (מספר הכתבים) עשתה גם את האיכות, מה שאין כן ביחס ל"ידיעות אחרונות". כאן מילא קרליבך את כל התפקידים, ואין ספק כי מבחינה

סדר היררכי: בלאיבוב, רחוב סוניה 56 - 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300

התאחד

המסדר 20 מאי / שנה כ"ט / חלאיבב יום א' כ"ט כסלו תשמ"ז / XXIX / 8309 / DEC EMBER 22, 1946

בווימ דו חלכ

צוצ' בניחוי

הושגה פשרה בין השקפות וייצמן ובן-גוריון

הפגנה בהתנגדות הישוב בזמן ועידת לונדון--ווייצמן הבטיח להמסר את העידה תיכשל והקונגרס יתכנס שוב כדי לקבל החלטה. -- דובר הסוכנות: הקונגרס יחמיים במעודו

החלטת הערב קובעת את גורל בן-גוריון

עתון: "יד התבוסנים גוברת" — החריפה הסכנה שייצמן ייבחר" (17.12).

משמר — מבטא, כמצופה, את דעות השומר הצעיר. עם זאת, שקול, ענייני רציני. גם במקרה של ביקורת אין היא תוקפנית.

חדשות הערב — מפא"י מוצגת בו, כמצופה, באור התיובי ביותר, אם כי הדבר נעשה באורח סולידי, תוך מעט מאוד התקפות ישירות על יריבים. עם זאת, מדי פעם הסתגנו ידיעות על ויכוחים ועימותים במפלגות השונות, כולל במפא"י — לגביה הועלה החשש שבחירתו של וייצמן עלולה לפלג את צירי המפלגה.

ידיעות אחרונות — עתון זה יצר לעצמו עמדה מיוחדת בין שאר העתונים. כאמור, היתה זו,

למעשה, "הצגה של איש אחר". קרליבך כתב, סיקר, ביקר, העריך, סיכם והתנבא, וכשנ" בראותיו לא עלו יפה — היכה על חטא והתנצל. קשה לסווג אותו בין שאר העתונים, שכן הוא היה סוג לעצמו.

בסיכום נקודה זו ניתן לומר, כי שמונת העתונים התחלקו לשלוש קבוצות, שהתאפיינו על ידי סגנונותיהן:

הסגנון הסולידי — "הארץ", "דבר", "הצופה", "משמר" ו"חדשות הערב". עתונים אלה בדרך כלל לא חרגו מכתובה עניינית, לא הקניטו ולא עקצו, ורק לעתים חרגו מסגנון זה. ב"הארץ", לקראת סוף הקונגרס, יצא מדויני בתריפות נגד סילבר, בן-גוריון והאקטיביזם במברקיו הארוכים, שהודפסו בעיתון במסגרת מאמרי המערכת; ב"דבר" הצטיירה לעתים

תמונה הפוכה של "כתיבה מטעם". למשל: בעת שמפא"י ותנועתה העולמית היו קרועות בין תומכי האקטיביזם ושלוליו ובין תומכי וייצמן ומתנגדיו, והיה זה סוד גלוי ששלום הבית רחוק מהן, כתב העיתון: "בתוך סיעת האיחוד ובוועידתה העולמית מלכת ומעודדת האחדות החברית והדאגה העמוקה לשלמות התנועה". "חדשות הערב", כאמור, היה מעט יותר גלוי בנקודה זו.

הסגנון האגרסיבי — "המשקיף" ו"הבוקר" (באופן חלקי). כאן הכתיבה, ובעיקר הכותרות, ציינו גישה אמוציונלית מעורבת בסארקאזם ובציניות. "המשקיף" עשה זאת כמעט לאורך כל הדרך, ואילו ב"הבוקר" הנטייה התחזקה לקראת סוף הקונגרס והמערכה על הקמת הנהלה חדשה.

המחיר 10 א"ל

חלוש אספר
14
גדס לטורא
חדשות הערב

חדשות הערב

מספר 14

מספר 14

מספר 14

גם אם וייצמן ייבחר כנשיא לא יתקבלו תנאיו הפוליטיים

מאת סופרנו המיוחד בבאול ש. פרסקי

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

הקו להנהלה החדשה — מדינה, מאבקה, חלוציות

הסיעה החליטה פה אחד להצביע בעד פרוגרמה ולא בעד אישים

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

ברית ביזו קבוצת סילבר וי. רוקח

קבוצת סילבר טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

המחברת טבעה את דעותיה בזה העניין, וזוהי תוצאה של חשיבה עצמאית. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה. המחברת אינה אחראית על דעותיה, אלא על חשיבתה.

כותרת ראשית ב"חדשות הערב" לידעה של שמעון פרס

ד"ר עזריאל קרליבך

- ב. רמת הסיקור והיקפו עמד בדרך כלל ביחס ישר למספר הכתבים וליכולתם העתונאית. באין כתבים או כהשלמה להם — נעזרו העתונים בסוכנויות הידיעות. כל העתונים (להוציא את עתוני הערב "ידיעות אחרונות" ו"חדשות הערב") הביאו, לרוב באיחור של כמה ימים, סטנוגרמות של הנאומים החשובים ושל התבטאויות נציגי המפלגות שהעתון חפץ ביקרם. יוצא דופן בעניין זה היה "ידיעות אחרונות", שעל אף ששלח רק כתב אחד, העורך ד"ר ע. קרליבך, היה הסיקור בו מלא וממצה.
- ג. בעתונות המפלגתית הידיעות הקבועות מראש מבצבצות גם מהידיעות. מן הבחינה הזאת מתקבל הטולם הבא: העתון ה"מפ" לגתי" ביותר היה "המשקיף" ואחריו "הבוקר", "משמר", "הצופה", "דבר" ו"חדשות הערב".
- ד. "הארץ" התגלה כעתון הנייטרלי והאור-בייקטיבי ביותר, אם כי הוא סטה מן הקו הנייטרלי כאשר עסק בבחירתו של וייצמן לנשיאות ובתכנית החלוקה.
- ה. "ידיעות אחרונות" הצטיין בהגשה רחבה ותוססת של התומר — חדשות, פרשנות, תומר רקע, תקצירי הנאומים וקוריוזים.
- ו. אם ניתן היה להעניק פרס על הסיקור העתונאי של הקונגרס הציוני הכ"ב, לדעתנו היה זוכה בו הד"ר עזריאל קרליבך, עורך "ידיעות אחרונות" ושליחו לקונגרס. גם "הארץ" סיקר את הקונגרס בצורה רחבה ובהירה.

חשיבות הקונגרס, ולקראת הסוף התפלמסות עם "הבוקר", שתזה את "סיום הדיקטטורה של מפא"י".

הבוקר — שמונה מאמרי מערכת. כמו הידיעות בעתון, לקראת סוף הקונגרס ובימים שלאחריו (בעת הדיונים הממושכים לבחירת הנהלה) הגישה יותר אגרסיבית.

הצופה — שמונה מאמרי מערכת. אלו עסקו בנושאים הקרדינליים. ב-22 בדצמבר הועלה נושא ייחודי למפלגות הדתיות, שלא הוזכר בעתונים האחרים: פנייתה של הרבנות הראשית בארץ לקונגרס לדון במעמדה של השבת בארץ ישראל.

המשקיף — שמונה מאמרי מערכת. אלה פחות חריפים מהידיעות ומדברי הפרשנות שהופיעו בעמוד א'.

משמר — עתון זה הקדיש את המספר הרב ביותר של מאמרי מערכת לנושא הקונגרס — 11. מתוכם עולה התמיכה העקבית בווייצמן, החשש מפני הימין הרוויזיוניסטי וצער על שלא קמה ברית של מפלגות הפועלים, ובמקום זה העדיפה מפא"י את הימין.

ה"פרס" — ל"ידיעות אחרונות"

ידיעות אחרונות — לעתון זה לא היו למעשה מאמרי מערכת, אלא אם כן רואים ב"יומן" של קרליבך שווה ערך למאמר מערכת. כפי שהדגשנו קודם לכן, ה"יומנים" היוו תרכובת של חדשות, פיליטון ומאמר מערכת. ה"יומן" התפרסם כמעט מדי יום — בסך הכל 16 פעמים.

לאור האמור לעיל, יש מקום להערכות הבאות ביחס לתיפקודם של העתונים בנושא הנ"ל:

- א. נושא הקונגרס הציוני הכ"ב עמד בראש מעייניהם של העתונים היהודיים בארץ-ישראל באופן מוחלט, להוציא כמה יוצאים מן הכלל. העתונים הקדישו לו את כל כותרותיהם הראשיות וחלקים ניכרים מעמודי א' שלהם, וכן מקום נרחב בעמודים הפנימיים. רק "הבוקר" ו"הצופה" חרגו פעמיים אחדות מקו זה והביאו כותרות וידיעות בנושאים אחרים.

הסגנון המיוחד של קרליבך — כאמור, היתה זו "הצגת יחיד" של עורך "ידיעות אחרונות", שניתן לסווגו בין שני הסגנונות שהוזכרו. מצד אחד כתב קרליבך על הכל, בהרחבה רבה והקורא התרשם בוודאי שהסיקור מקצועי ומעולה. מן הצד השני, היתה זו כתיבה מגמתית פאר אקסלנס. מדי יום כמעט פירסם קרליבך את "יומן הקונגרס", שהיה שילוב של מאמר מערכת, חדשות ופיליטון. ב-17 בדצמבר, כשהגיע המאבק בין הצדדים בקונגרס לשיאו, פירסם קרליבך את ה"יומן" כידעה ראשית. וזאת, בנוסף לדיווחי הרגילים, שגם הם, כמו ה"יומנים", ביטאו את דעותיו בעד החלפת ההנהגה הקודמת, בעד אקטיביזם ואפילו — במידה מסוימת — בעד הטיור. לעתים התקרב קרליבך לסגנון הבוטה של "המשקיף", אולם עשה זאת בדרך מתחכמת ותרבותית בהרבה, אם גם דמגוגית.

מאמרי המערכת

נושא זה נבדק על מנת לעמוד על התייחסותם של העתונים לשאלות שנדונו בקונגרס, מעבר למישור הדיווחי או הפרשני. מן הממצאים מסתבר, שלא כל העתונים הקדישו לקונגרס מקום נכבד במאמרי המערכת שלהם, אולי משום שנושא זה עלה ממילא בהרחבה בעמוד הראשון ובעוד עמודים.

חדשות הערב — לא פרסם כלל (1) מאמרי מערכת — לא בנושא הקונגרס ולא בנושאים אחרים. רק ב-29, ימים מספר לאחר גמר הקונגרס, הופיע בעמוד הראשון מאמר של ה. ב. (הרצל בדג) — "טור אחד" שמו — המנתח את בחירת ההנהלה החדשה.

גם "הארץ" מיעט במאמרי מערכת בנושא הקונגרס. אופיינית לכך העובדה, שהעתון פירסם את מאמר המערכת הראשון שלו בנדון רק ב-20 בדצמבר, כלומר 11 יום לאחר תחילת הקונגרס. גם אז, היו אלה למעשה מברקים מתפלמסים וארוכים של משה מדויני. בסך הכל פרסם העתון חמישה מאמרי מערכת בעניין הקונגרס.

דבר — פירסם שישה מאמרי מערכת — שניים מיד בהתחלה (9 ו-11 בדצמבר) וארבעה בימים האחרונים. רובם דברים נמצאים על

"כתבות צבע"

רוב העתונים לא הסתפקו בידיעות החדשותיות ובמאמרי המערכת. הם "ריפרו" את עמודיהם הפנימיים ב"כתבות צבע", שנכתבו לעתים על ידי כתביהם ולא אחת על ידי כתבים מזדמנים, צירי-קונגרס השולחים ידם בעט סופרים ונציגי המפלגות הקשורות לעתונים.

מגרעתן של כתבות אלה, שהגיעו ופורסמו באיחור רב (10-15 יום לאחר הישלחן). כך קרה, שכאשר כבר היה הקונגרס בעיצומו, התפרסמו מאמרי פרשנות ו"כתבות צבע" שנשלחו מבול ימים — ואף שבוע ויותר — לפני פתיחת הקונגרס. הדבר אופייני לכל העתונים כמעט, להוציא את "ידיעות אחרונות". התופעה, ככל הנראה, לא נעלמה גם מעיני העתונאים, וב"חדשות הערב" התפרסם ב-23 בדצמבר הקטע הבא, בחתימת א.פ.:

הקונגרס ננעל — הקונגרס נפתח

בבול עומדים לפני נעילת הקונגרס ואילו רוב כתבי הקונגרס בעתונינו היומיים עומדים עדיין בפתיחתו. עד לפני ימים אחדים היינו עסוקים בעיכול החומר של "הקונגרס בדרך". כיום שבאה הטלגרמה הראשונה על ההכנות לנעילת הקונגרס, הגיעו הכתבות הראשונות מיום הפתיחה.

מעניין הדבר: דווקא העתונאים שמזוהרים אורח, כרגיל, ויום יום, בפני האשליה של ימי שלום בעולם, היו הראשונים ששכחו לדאוג לסידורים "מלחמתיים" להעברת החומר מבזל לארץ. איך אומר הפתגם העממי: "כל הסנדלרים הולכים יחד"...

"חדשות הערב", העתון בו פורסם קטע זה, "הצטיין" במיוחד באיחור הפרסום.

מסקנות

הבדיקה שנערכה במספר גדול למדי של עתונים (8), מאפשרת להסיק כמה מסקנות לגבי השימוש בעתונים שינים כמקור היסטורי. מסקנה ראשונה: אין להסתמך על עתון אחד. ככל הנראה אין בנמצא כלל "עתון אובייקטיבי". אפילו עתונים לא-מפלגתיים

הימים הללו

— עכשו אפשר לטייל בנחת. כל הטוריסטים נסעו, כנראה, לבאזל או ללונדון.

קריקטורה של יוסף בס ב"הארץ" על הווי ארץ ישראל בדצמבר 1946

הפסיפס עשויה להתקבל תמונה מלאה יותר. מסקנה שלישית: פרסום או אי-פרסום בעתון מסויים אינה בהכרח תוצאה של מדיניות. ייתכן, שקשיים כמו בעיות לוגיסטיות, חוסר כוח אדם או רפיון בעבודת המערכת — הם הגורמים להיווצרותה של תמונה, שאין לה בהכרח קשר למדיניות העתון או הגוף העמוד מאחוריו. נמחיש דברינו בדוגמה של העתון "דבר". לאור המימצאים שהובאו לעיל, התקבל הרושם כי עתון זה גילה במהלך הקונגרס גישה מתונה והוגנת ולא תקף במיוחד את יריבי מפא"י. לאמיתו של דבר נבעה גישתו זו של "דבר", ככל הנראה, מרפיון בעבודת המערכת, שלא הצליחה להיערך כהלכה לקראת הקונגרס ואף במהלכו. נדמה, שאין הוכחה

כמו "הארץ" ו"ידיעות אחרונות" מייצגים גישות המקובלות על מפלגות אחדות ולא-מקובלות לחלוטין על מפלגות אחרות. דוגמה טובה לכך יכולה לשמש ההתייחסות לבחירתו-מחדש של פרופ' ח. וייצמן לנשיא ההסתדרות הציונית. "הארץ" תמך בה באופן מוחלט; "ידיעות אחרונות" פסל אותה בה-במידה. לפיכך ראוי להשוות בין עתונים, מפלגתיים ולא-מפלגתיים, וכל אחד כשלעצמו, כדי לעמוד על האירועים ועל קשת הדעות.

מסקנה שנייה: העתונים המפלגתיים הם ה"מסוכנים" ביותר, בהיותם סלקטיביים. משום כך מן הראוי לפעול בשיטת ההצלבה: לקרוא בעתון של מפלגה א' על מעשיה ומחדליה של מפלגה ב', ולהיפך. מתוך

הציבורי והמוסרי של "דבר" בימי הקונגרס. (יש להעיר בעניין זה, כי בתקופת הקונגרס שהיה עורך "דבר" זלמן רובשוב (שו"ר) כבול, ולפיכך התלונות מכוונות לעברו. לאוד הממציאים לא נראה שהתלונות הללו — ואפשר שהיו גם אחרות — שיפרו בהרבה את דיווחי "דבר" בימים האחרונים של הקונגרס.) מעניין, של"חדשות הערב" אין התייחסות במכתבים ומברקים אלה, ומכאן המסקנה שהעתון לא זכה להערכה יתרה בחוגי מפא"י. העתון עצמו ניסה, בעזרת רגב ופרס, לייצג את מפא"י, אך לא היתה לו העמדה של "דבר". הנה כי כן, העיון בעתונים ישנים כדי לדלות מתוכם חומר על איידוע כמו הקונגרס הציוני הכ"ב, מחייב זהירות לא מעטה. מי שאינו שם לב ל"מוקשים" אלה, עשוי להגיע למסקנות מוטעות. נוסח מורחב של מאמר, שפורסם במוסף מיוחד של העתון "ידיעות אחרונות", לקראת הקונגרס הציוני הל', 6 בדצמבר 1982.

קידעות" וחוסר יכולת הכרעה במפלגה. "דבר" מפרסם "פלקור" וגרביצקי בצורה אופייזית ועלובה. שתיקתכם מכאיבה. לאחר יומיים נוספים, כ"ג בדצמבר, מכתב נוסף, אף הוא בנימה קודרת:

שתיקתכם למופת. עלינו להתפרנס מהעתון נות הימנית, שבראש וראשונה דואגת להבליט את המבוכה וחילוקי הדעות במפלגתנו. הרושם הוא כי הופעתנו מעל במת הקונגרס — גם היא לא הצליחה ביותר. היום — הכתבה הראשונה של ברכה [חבס] על פגישת השליחים. זו התקיימה ימים אחדים לפני פתיחת הקונגרס, ורשימה של שורר. לעת עתה אין ללמוד מהן כלום על גוף העניינים.

וב"ג 17 בדצמבר עוד מכתב, קודר לא פחות:

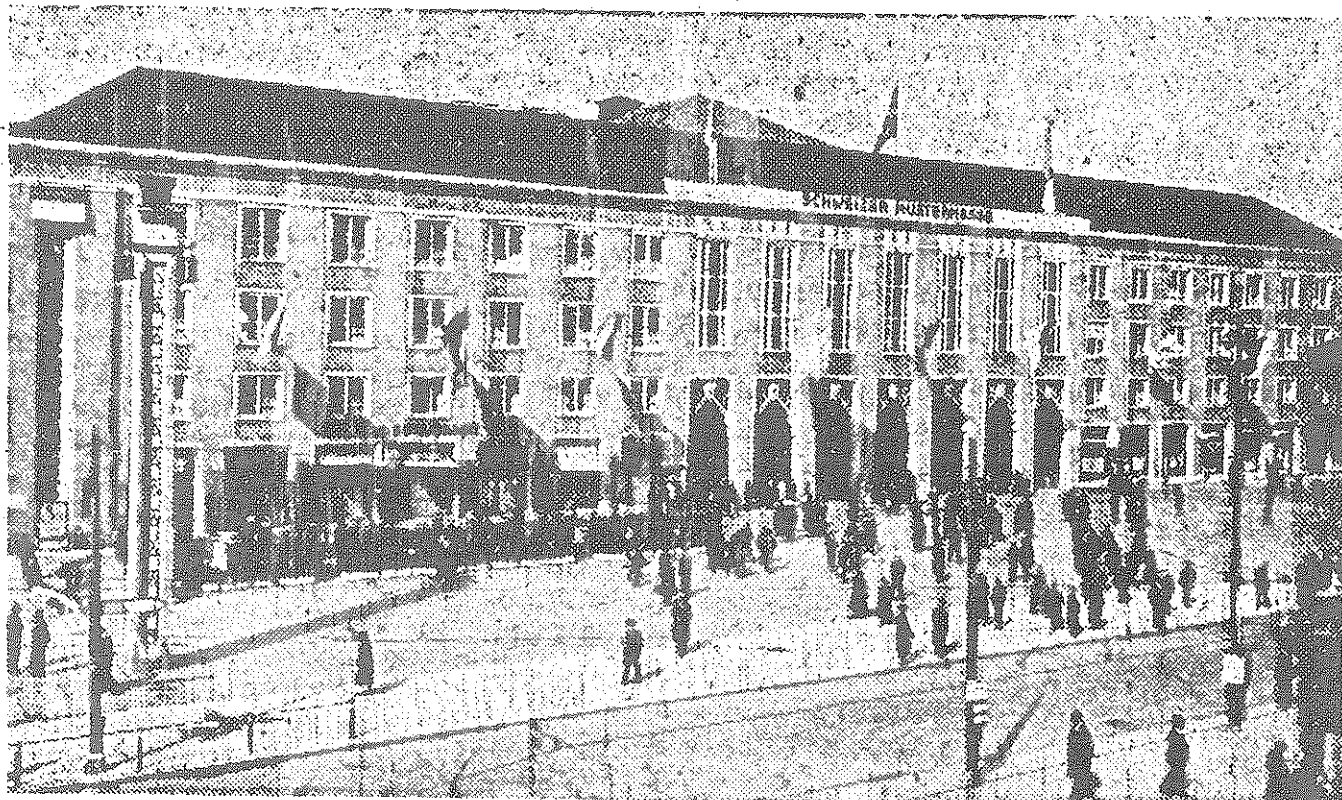
קרליבך, "הבוקר", מדיני, מלעיטים אותו ככל מיני שמועות — בעד וייצמן ונגד סילבר, ולהיפך וכו'. ב"דבר" רק ידיעות סט"א ו"פלקור". אין לתאר את ההפסד

טובה לכך מצרור מכתבים ומברק אחד המצויים בתיק הקונגרס הציוני הכ"ב בארכיון מפא"י בבית ברל (605/22/5). ב"ג 10 בדצמבר כתבו אריה אופיר ויחיאל דובדבני ממרכז מפא"י ל"חברים בקונגרס" כדברים האלה:

כל העתונים מלבד "דבר" מרבים בטלגרמות ובקורספונדנציות על הקונגרס, וקרליבך בעטו השנון עולה על כולם. לעומת זאת ב"דבר" באות רק הטלגרמות של "פלקור", של רגב (גרביצקי), גם כן "פלקור" — והן יבשות ואופייזיות. ואנו, יחד עם כולם, מרשים לעצמנו לשאול את זלמן ויתר חברינו מ"דבר": האם אין מתוכם לדאוג לפועלי ארץ ישראל ולהמציא להם אינפורמציה על מהלך הוועידות [לפני הקונגרס התכנסה בבזל ועידת "האיחוד העולמי" — מ.ג.], אינפורמציה יותר ברורה ויותר מדויקת?!

למחרת היום, שיגרו השניים מברק לבול, שהוכיח עד כמה הבעיה תמורה בעיניהם:

העתונות הימנית מפרסמת כשלונות, "חילול"

הבניין בו התקיים הקונגרס בבול